

Dobd be a témát!

Szerkesztőségi munka a habilitációban – Habilitáció a szerkesztőségi munkában

Előzmények

A Száraznád Nevelési-Oktatási Központ Óvoda, Általános Iskola, Szakiskola, Pedagógiai Szakszolgálat és Gyógypedagógiai Szolgáltató sajátos nevelési igényű, sérülésspecifikum tekintetében tanulásban akadályozott (enyhe értelmi fogyatékos) és értelmileg akadályozott (középsúlyos értelmi fogyatékos) gyermekeket oktató tagintézményében dolgozom. Intézményünk 2003-ban pályázaton nyerte a MultiCenter elnevezésű multimédiás oktatórendszert, mely átfogó tanulási környezetet nyújt a technikai és műszaki tudományok tanításához. Gyógypedagógiai munkám mellett ennek az oktatóteremnek a teremtési feladatait is ellátom. A kapott eszközök, szoftverek többsége a középfokú szakképzést hivatott elősegíteni, de az IKT-eszközök használatában rejlő lehetőségeket a kezdetektől igyekeztem kiterjeszteni, és a megfelelő háttérrel megteremteni a fiatalabb korosztályok, valamint egyéb oktatási, műveltségi területek számára. 2005-ben interaktív táblával is bővült a terem.¹ A fent említett törekvésnek megfelelően egyéni és mikrocsoportos habilitációs óráink egy részét is itt tartjuk.

Az egészségügyi és pedagógiai célú habilitáció, rehabilitáció az órakeret terhére történő, az SNI gyermek fejlesztését szolgáló gyógypedagógiai alapellátás, mely a tanulási akadályozottság kedvező irányú befolyásolására, súlyosságának csökkentésére hivatott, ill. az ép állapot visszaállítására vagy kialakítására irányuló gyógypedagógiai eljárások, terápiák segítségével. Közös munka során készül a habilitációs foglalkozások cél-feladat rendszere, valamint a feltárt egyéni képességstruktúra alapján - kidolgozott habilitációs tervezet. Ennek a tavalyi tanévben megszületett innovatív formája a sávos beosztás. Így lehetőség nyílt több évfolyam osztályaiból a speciális nevelési szükséglet szerint kiválasztott csoportok létrehozására. A foglalkozások heti két tanóránál kaptak helyet. Az általam vezetett csoportba 6-8. osztályos tanulók kerültek, akik átlagos vagy jó képességeik ellenére nem értek el megfelelő eredményeket a tanulásban, vagy saját állításuk szerint nem szerettek tanulni a hagyományos oktatási formákkal, módszerekkel. Gyakran saját társaikkal is nehezen jöttek ki, esetleg zavarták a közösségek munkáját is.

A szervezési mód és helyszín együttese egyrészt kizárja az évfolyamokban való gondolkodást és elvezet a témákban való gondolkodáshoz, hosszabb távon pedig a kompetencia alapú tervezéshez, másrészt a technikai háttér elrendezésében és felépítésében is a stratégiák, módszerek megújítására ösztökél.

A cél tehát két modell megalkotása és gyakorlati megvalósítása:

- **Tanulók számára:** Szociális és kognitív képességek, kompetenciák fejlesztése az eszközök (IKT-eszközök használata), a tanítási módszerek (kiemelten a projektmódszer és kooperatív technikák), valamint szervezési módok, munkaformák (egyéni-, páros-, csoportmunka) egységében. Ez az egység involválja az információs technológia eszközjellegű használatát, és segíti a tanulók kritikus felhasználói attitűdjének kialakulását.
- **Tanárok számára:** Az IKT-eszközök alkalmazása az oktatási-nevelési folyamatban, az eszközjellegű használat modellezése: kompetencialapú szemléletet tükröző, a feltárt képességstruktúrákkal adekvát, differenciált, individualizált (adaptált) oktatást elősegítő, alapszintű felhasználói ismereteket feltételező, interaktivitásra lehetőségeket kereső és kiaknázó multimédiás feladatok keresése, készítése, és ezek oktatási-nevelési folyamatban való alkalmazásának ill. készítési eljárásainak ismertetése.

1. A teremben folyó korábbi munkáról írt beszámoló a http://www.fovpi.hu/gyogyped/gyogypedagogia_sni/hirek/szomitogep_az_iskolapadban.html oldalon érhető el.

Az alapelvek, alapeladatok, kompetenciaterületek meghatározásán túl kisebb egységekre bontva terveztem a teljes projekt anyagát, azaz a megvalósítás több önálló projekt keretében képzeltem el. Minden egyes projekt kiemelt célja a tananyagok elsajátításához szükséges képességfejlesztés és ismeretbővítés mellett a tanulás élményszerűségének „felfedeztetése”, a kiterjesztett tanulás reprezentálása és a lehetséges tanulási formák, eszközök gazdag tárának, így az IKT-eszközök széles körének (számítógép, szkennel, nyomtató, kamera, digitális tábla stb.) alkalmazása. A „tananyag” többségében saját készítésű, a fentebb felsorolt céloknak megfelelő feladatok formájában öltött testet a tanítási módszerek, formák egységébe ágyazva. Ezeket néhány, a multimédiás jelleget jobban kidomborítani képes, a cél és feladatrendszerbe jól illeszkedő „kész”, megvásárolt oktatási program ill. szabadon letölthető alkalmazás, pl. Puzzle készítő vagy fejlesztő játék, egészítette ki.

A játékos feladatok, rejtvények és konkrét tevékenységek, modellek, kísérletek elvégzése alapján, melyek komplex problémamegoldásra és együttműködésre is ösztönöztek, a tanulók megtapasztalhatták, hogy egy hétköznapi tűnő téma, mint a csokoládé, hagyományok-ünnepek, barátság - szeretet - szerelem, állataink és növényeink gondozása, védelme, a zöldenergia előállítás és felhasználása, felelősségünk környezetünkért, stb. körüljárása során, milyen gazdag ismeretanyagot sajátíthatnak el.²

Az egyes projektek viszonylagos függetlensége nyomán lehetőség nyílt arra, hogy egyre nagyobb teret adjak a tanulók saját téma-meghatározásának, saját ötleteiknek, önálló kezdeményezéseiknek. Így kerülhetett sor arra, hogy pl. a gyerekek javaslatára a környezetvédelem témakörébe befoglaljuk az akkor éppen megjelent Avatar c. film feldolgozását is, mely a téma más szempontú megközelítésén túl számtalan lehetőséget kínált az internetes információszerzés és a kritikus értékelés területén.

A vázolt pedagógiai szemléletet és koncepciót foglalja össze a mellékelt képsor Dia3 elnevezésű képe.

Az elvégzett feladatok visszakereshetők, a fejlődés nyomon követhető a munkák egy közös tárhelyén, a MultiCenter szerverén való mentésével létrejövő digitális portfóliókból. (A feladatok többségének „tárhelye” is a szerver. Régebbi, vagy nem hálózatra tervezett programok esetén szükséges az egyes állományokra való külön telepítés.)

Újságalapítás

A tavalyi évben együtt dolgozó csoport képessé vált arra, hogy egy magasabb szinten, egy valós élethelyzet teljes folyamatát modellálva iskolaújság szerkesztésébe fogjon. Ez a forma határozottabb keretet nyújtott az egyes projektek tartalmának előzetes meghatározásához. Egy-egy lapszám (kb. kéthavonta) jelenti egy projekt időtartamát.

Az újság két fő egységre bomlik. A Körültekintő c. részben kronologikus sorrendben áttekintjük az időszak fontos eseményeit az intézmény munkaterve és az interneten található ismertetőik alapján. (pl.: <http://jelesnapok.oszk.hu>). A Nyitott szemmel, füllel c. részben szándékaim szerint egy-egy, az intézménybe járókat érdeklő témát járunk alaposan körül, akár több számon keresztül is, amint ez az agresszió témakörének esetében történt.

A rehabilitációs céloknak megfelelően az újság azonban túllép a hagyományos iskolaújság funkcióján. „Szerkesztőségünk” megalapításával nem csupán a multimédiás környezetet szerettem volna kiaknázni, hanem mindazt a tudást, melyet tanulóim felhalmoztak előző évi munkánk során mind a multimédiás eszközök alkalmazásában, mind a kiterjesztett tanulás és együttműködés, kooperáció vonatkozásában. Amellett, hogy a csoportból kikerülő nyolcadikos tanulók helyére belépőknek már jórészt ők mutatják be pl. a kedvenc „adatbázisainkat”, programjainkat, szerettem volna, ha nagyobb hangsúlyt kap az önirányító tanulás, a tananyagok, tevékenységek, feladatok szabad, önálló kiválasztása nyomán érvényesülő fejlesztő hatás. A tanulókkal közösen kidolgozott témák, az együtt elkészített vagy kipróbált, fejlesztő jellegű feladatok közreadásával saját korábbi tapasztalataikat adják át

2. Egy foglalkozás teljes anyagát bemutattam a Gyógypedagógiai Szemle 2011/1 számában. Az írás olvasható a http://prae.hu/prae/gyosze.php?menu_id=102&jid=35&jaid=515 oldalon.

még tágabb körben társaiknak. A kölcsönös tanítás, kooperáció és interakció az eddigieknél nagyobb teret kaphat. (Felhívások, pályázatok stb.) Reményeink szerint egy, a nyomtatott formától némileg eltérő internetes változat kiadásával még intézményünk „határait” is átlépve alakíthatunk ki kapcsolatokat. Az iskolai élet bemutatásán túl tehát újságunkat a képességfejlesztés és a kapcsolatteremtés eszközévé igyekszünk tenni³

A tervezés lépései

Igyekszünk az aktuális igényeknek megfelelő, „naprakész” újságot létrehozni. Egy-egy projekt, újság tartalmát természetesen az aktuális események és érkező kérések határozzák meg, emiatt újra kellett gondolni a tanévre szóló fejlesztési terv elkészítésének módját is. A hagyományos oktatási terveknel jóval rugalmasabb, az aktuális igényeket követni tudó tervezésre volt szükségem. Ezért hosszabb távra a biztosnak tekinthető vagy periodikusan ismétlődő elemeket jelöltem meg. A fejlesztési terv elkészítéséhez tehát egyrészt a tanév várható eseményei adnak támpontot a naptári események és az intézmény munkaterve alapján, másrészt az egyes lapszámokban ismétlődő feladatok. Az éves terv és az egyéni fejlesztési tervek természetesen digitalizált formában készülnek, így lehetőség van az egyes foglalkozások tartalmának és a tanulók egyéni fejlesztési feladatainak gyorsabb visszakeresésére, összehasonlítására, akár az azonosságok kihasználásával, gyorsabb felvitelére. Terjedelmi okokból a terveknek csak egy-egy részletét mutatom be a következő egyesített táblázatban:

Sor- szám	Tul- pont	A foglalkozás tartalma, módszerei, eszközei	Kiemelt egyéni fejlesztési feladatok	
			Tanuló1	Tanuló 2
8.	1. 1. 0. 9.	Eladások mérlegelése, kapott kritikák, vélemények értékelése. A második szám előkészítése. Ötlebörze, feladatvállalások. Általános tájékozottság, fogyasztói tudatosság, önszabályozó tanulás, motiváció; Megfigyelés, megbeszélés, páros munka, rendszerezés	Vállalkozó szellem, kapcsolatépítés, önreflexió, teljesítménymotiváció	Vállalkozó szellem, ismeretek megragadása és előhívása
9.	1. 1. 1. 6.	Adatgyűjtés, és kérdések gyűjtése a riporthoz. Komplex problémamegoldás, szituációkezelés nagyfokú önállósággal, fogalomtisztázás, eltérő értelmezési lehetőségek; Modellálás, csoportmunka, differenciált munka	Fogalomtisztázás, hosszú távú memória, felelősségvállalás	Kapcsolatépítés, hosszú távú memória, fogalomtisztázás
10.	1. 1. 2. 3.	Interjú. Parafrazeálás, begépelés; Kooperáció, téma-, és problémafelvetés, szerepértelmezés, nyelvi-és nem nyelvi kommunikációs képességek; Páros és csoportmunka	Érzelmi tudatosság, önkifejező készség, vállalkozó szellem	Érzelmi tudatosság, csapatszellem
11.	1. 1. 3. 0.	Képalpítás feladatokhoz, rejtvényekhez. Adatgyűjtés az időszak eseményeiről. Analízis-szintézis, matematikai és logikus gondolkodás, nonverbális kifejezőmódok, kezdeményezőkézség; Páros munka, kutatás, felfedezés	Problémamegoldás, együttműködés, lelkiismeretesség, ismeretek előhívása	Problémamegoldás, önreflexió, önkifejezés, kitartás
12.	1. 2. 0. 7.	Feladatok értelmezése, válogatása, begépelése; Ismertető megírása; Kitartás, precizitás, önfegyelem, kifejezőkézség; Páros és egyéni differenciált munka, tevékenykedés	Fogalomtisztázás, önszabályozás, szabálykövetés	Önszabályozás, szem-kéz koordináció

Hogyan készül az újság?

Egy újabb szám tervezésénél tájékozódunk a feladatokról, kérésekről. Ezután közös javaslatgyűjtés, „ötletroham” veszi kezdetét. Ilyenkor jó szolgálatot tesz az interaktív tábla, ahová feljegyezhetjük a javaslatokat és a vállalásokat, majd a jegyzeteket elmenthetjük, akár ki is nyomtathatjuk, hogy kitehessük egy olyan helyre, ahol szem előtt van. Természetesen a közös tárhelyünkről, mint minden szükséges anyag, ez is bármikor elérhető, elolvasható.

3. Néhány számomra meghatározó, reform ill. alternatív iskolákban megjelenő gondolat: Montessorri-módszer – Az eszközök egyben tananyagként is funkcionálnak; Közös alapszintű tananyag, saját érdeklődési kör és haladási ütem: differenciálás; Rudolf Steiner – Waldorf-iskola: Epochális oktatás, „Freinet-technikák”: Az aktuális munkatevékenységet segítő változtatható, célszerű elrendezés, eszközök, beszélgetőkör, iskolai nyomda, osztály-újság, osztályok közötti levelezés stb; Kilpatrick – Projekt-módszer - Projekt-szervezés és megvalósítás a tanulók által; Zsolnai József – Képességfejlesztő iskola: Irányított és felfedezéses tanulás stratégia kombinációját megvalósító programozott tankönyvek, ill. programcsomagok segítségével; Felzárkóztatás és tehetségnevelés a képességfejlesztésen keresztül; Lexikális tudás helyett kompetencia alapú oktatás

Ugyanakkor a rendszergazdai beállítások biztosítják, hogy az efféle közös iratok, csak külön engedéllyel legyenek megváltoztathatók, tehát pl. véletlenül nem módosíthatja senki.

A riportok előkészítése is hasonló módon történik. A felvetődő kérdésekről készült jegyzeteket, ha nehezen olvashatók, begépeljük, majd kinyomtatjuk. A kiválasztott kérdések alapján a tanulók felkészülhetnek a riportra, melyet az Audacity program és mikrofon alkalmazásával rögzítünk. Mindig biztatom őket, hogy szabadon tegyenek fel a riport alatt eszükbe ötlő kérdéseket, de tapasztalnom kell, hogy ez nagyon nehéz feladat. Ilyenkor gyakran átélem, mennyire a kész tudás átvételére vannak beállítódva gyermekeink. A kész interjút aztán a felvétel alapján begépeljük, többnyire páros munkában, majd kiválasztjuk az újságba kerülő lényeges részeket. A legügyesebben fogalmazókkal szükség esetén rövidítjük, szépítjük, pontosítjuk a fogalmazást. A gépíráshoz ismerettől függően Jegyzetomb vagy Word programot használunk. Magát az újságot is a Word alkalmazás segítségével szerkesztjük, mivel ezt a többség viszonylag jól ismeri, és az alapvető igényeinket kielégíti.

Az adatgyűjtés a témák feldolgozásánál is többnyire páros vagy csoportmunkában történik. Használunk nyomtatott és digitális dokumentumokat is. Ha túl tágnak érzem a témát, konkrét forrásokat adok meg, például weboldalak címét. Esetenként előre lementem a szükséges anyagokat, vagy támpontokat nyújtó feladatokat jelölök ki kész vagy magam által készített feladatlapon vagy programokban.

A képköltés történhet hagyományos technikákkal és számítógéppel is. Ha feladat jellege szabad választást enged, akkor a feladatra jelentkező (vagy „rábeszél”) maga döntheti el, hogyan szeretne dolgozni. Az első szám utolsó oldalán megjelent különbségkereső feladatot viszont könnyebb volt képszerkesztő alkalmazással (jelen esetben a Paint programmal) elkészíteni. Így a kész képet mentés után egyszerűen módosíthattuk, majd más néven elmentve újabb változatokat hozhattunk létre. A jogi kérdések tisztázása néha nehézkessé teszi a letöltést és felhasználást, ezért is szívesebben veszem saját képek készítését. A digitális fényképezőgéppel, kamerával nyugodtan próbálkozhatnak, kísérletezhetnek a tanulók, ezért nagyon alkalmas eszköz a képek készítéséhez. Így született a 3. szám utolsó oldalán található, a hajtogatást bemutató képsor is.⁴ A hagyományos technikával készült képeket beszkeneljük. A rajzolás segíthetik az interneten az adott témakörben keresett képek. Négyzethálós sablon alkalmazásával készült az első számban szereplő mintarajzoló. A kitöltő eszközzel került a minta az alapsablonra. Maga a négyzetháló és egyéb ismétlődő mintaalapok elkészíthetők rajzprogrammal is a másolás technikáját alkalmazva, és a másolt egységeket a mutatott koordináták alapján elhelyezve, esetleg később átméretezve. (Az efféle ismétlődő minták, alaprajzok készítésére kiválóan alkalmas a Logo program, de céлом, hogy hétköznapi felhasználói tudással rendelkező kollégáimnak adjak ötleteket az IKT-eszközök használatához.)

Képköltés és írás együttese a plakát, reklám vagy az első számban található, szintén Paint-tel készült könyvajánló, vagy a rejtvénynek és szemtornának is kiváló WorldArt képbe rejtett tréfás karácsonyi kérdés a 2. számban. Egyszerre rejtvény, geometriai transzformáció és téri orientációs gyakorlat a 3. számban megjelent, rajzprogrammal (Paint-tel) szerkesztett, tükrözött versrészlet. Jó játéknak és egyben elég nehéz feladatnak bizonyult a <http://gyite.barcsi.elte.hu/gyitozo.html> oldalról letölthető GyITE Pontozó elnevezésű program, mellyel pontösszekötő képet tudunk készíteni. A netes kiadásba néhány alkotás nem került bele, ezért a pontösszekötő illusztrációját a mellékelt Dia5 elnevezésű képen mutatom be a négyzethálós mintarajzoló, valamint a fejtörők kipróbálását és a témafeldolgozást segítő feladatminták megoldási lehetőségét reprezentáló rejtvény képével együtt. Maga a rejtvény táblázatkezelő (Excel) programmal készült. A javítást feltételes formázással oldottam meg. Táblázatkezelő program kezelését ugyan csak a 10. osztályban tanulják tanulóink, de az adatfelvitelben már elég jártasak a csoport tagjai. Ezért használtam táblázatkezelő alkalmazással készült sablont az első szám címlapjának tervezéséhez is, mely

4. A hivatkozott lapszámok megtekinthetők a <http://www.szaraznad.hu/iskolaujsag/index.html> oldalon.

egyben látószögnövelő gyakorlat is. Nyugodtan rábízhattam tanulóimra a 3. számban található játékeredmény kiértékelő grafikon adatainak felvitelét is. Ugyancsak táblázat segített elhelyezni az alakzatokat a második szám végén található különleges kottába. A feladat alkalmat adott arra, hogy felhívjuk a figyelmet a Multicenter és egyben a számítástechnika tág körű, itt a zenéléshez kötődő alkalmazási lehetőségére. Az 1. számban a párolgotatás, a 3. számban a hangok tulajdonságainak mérésére is alkalmas EcoLog elnevezésű eszközzel a mérőműszerek csatlakoztathatóságára, a szemléletesebb ábrázolásra és kísérletezési lehetőségekre hívtuk fel a figyelmet.

Hogyan tovább?

Terveinkben a felsősöket ill. a 9-10. osztályosokat tekintettük az újság célközönségének. Nem számítottunk arra, hogy a kisebbek és a szakiskolások részéről is ilyen mértékű érdeklődés mutatkozik. Ezért a tartalmat és a feladatok skáláját igyekeztünk bővíteni az életkori sajátosságoknak megfelelően. Anyagi lehetőségeink azonban korlátokat szabnak.

Gyakran felvetődik a kérdés, hogy az újság jelen formájában, összetettségében teljes mértékben meg tud-e felelni gyermekeink képességstruktúrájának. Tudunk-e elegendő háttéranyagot, segédanyagot biztosítani egy-egy téma feldolgozásához, megértéséhez. Elég áttekinthetőek-e az írások, képek (szövegméret, képek, ábrák mérete) tanulóink számára?

A honlapon való megjelenítés ugyan lehetőséget ad pl. a méretek korrigálására, de a nyomtatott formát sok esetben az olvasás tekintetében sem pótolhatja, de egy színező vagy egy beírással megoldható feladat tekintetében semmiképp. (Gondoljunk csupán arra, hogy a képernyőt más szögben látja, a gyermek, mások a fényviszonyok, a színek, stb.) Jómagam szeretem és megőrzésre méltónak tartom azt a „hangulatot”, érzést is, amelyet egy nyomtatott dokumentum olvasása jelent. Nem feledhetjük, hogy a körülöttünk zajló történések érzékleteink összességére hatnak. Más egy nyomtatott újság, könyv látványa, illata, lapozásának hangja, mint egy digitális formátumot kísérő fény, halk kattintás stb. Én azt gondolom, mindkettőnek megvan a maga helye, és meg kell találni, mikor, mely gyermeknél melyik eszközt alkalmazom. (Mindkettőnek eszközzé kell válnia a gyermek szemében, s e jelleg megértetése különösen fontos oktatási-nevelési cél a digitális eszközök vonatkozásában.) Ragaszkodnék tehát mind a nyomtatott, mind a digitális megjelenéshez, különös tekintettel arra, hogy sok családban még nincs lehetőség arra, hogy digitális formában követhessék nyomon vagy kinyomtassák kiadványainkat. Anyagi okok is szerepet játszhatnak ebben, de tapasztalatom szerint gyakran a felhasználói tudás, de főként a tudatos felhasználói magatartás hiányosságai húzódnak a háttérben. A digitális eszközöket, számítógépet, internetet nem a valódi életvezetés, tájékozódás, ismeretszerzés lehetőségének tekintik, hanem sokkal inkább egy szórakozást, kikapcsolódást és inkább felszínes kapcsolatok kialakítását biztosító eszköznek. Ezért úgy gondolom, újságunk kétféle formája újabb kaput nyithat a szülők felé, és jó példát is mutat, vagyis általa segíthetjük gyermekeinket és családjukat is a helyes, kritikus felhasználói magatartás kialakításában.

Célunk az is – és az internet valódi nagy lehetőségét ebben látom – hogy túllépjünk saját „zárt” iskolai világunkon, és amint ez az interneten megjelent felhívásunkban is olvasható, társakat találjunk, akik szívesen megosztanák velünk örömeiket és problémáikat, vagy szívesen vennének részt közös programokban, dolgoznának velünk együtt.⁵ Azért is igyekszünk egy mind kivitelezésében, mind tartalmában magas színvonalú, minél szélesebb kör számára érdekesítő, információkat nyújtó újságot készíteni, mert szeretnénk, ha minél többen megismernék, meglátnák gyermekeink igazi személyiségét. Sokfélék vagyunk, sokféle problémával küzdünk, de mi is szeretnénk és tudunk adni értékeket. Szeretnénk, ha az integráció ezeknek az értékeknek a felfedezése mentén valósulhatna meg. Szeretnénk, ha ez az újság ennek a jelképévé válna, és reméljük, kezdeményezésünk révén társakra találunk.

2011-03-18

Molnár Katalin

5. <https://www.szaraznad.hu/iskolaujsag/index.html>